

MUNTLIGHET OG MUNTLIGHET?

Fagartikkel av førsteamanuensis Aslaug Fodstad Gourvennec og stipendiat Margrethe Sønneland ved Lesesenteret, UiS

I norskfaget har det muntlige språket ulike roller. Det muntlige språket er både et mål i seg selv og et verktøy for andre mål. Læreren og elevene bruker språket for å formidle og formulere tanker – for å kommunisere med andre – slik som det også brukes i andre fag og i hverdagslig muntlig kommunikasjon utenfor skolen. Samtidig har norskfaget et “særlig ansvar” for opplæringen i muntlige ferdigheter (Utdanningsdirektoratet, 2020).

I norsktimene kan vi lett få øye på aktiviteter der de muntlige ferdighetene primært er i bakgrunn for oppmerksomheten, for eksempel når elevene rekker opp hånden for å stille læreren spørsmål. Det er også lett å få øye på aktiviteter der muntligheten er mer i forgrunn, der den responderes på – og kanskje vurderes formelt med karakter. Typiske eksempler er i eksplisitt undervisning om det å holde presentasjoner eller taler. I mange norskfaglige praksiser er det mer uklart om muntligheten er i forgrunn eller bakgrunn for oppmerksomheten. For eksempel under høytlesninger, i organiserte debatter, i klasseromssamtaler og spontane diskusjoner, eller i gruppesamtaler og oppklaringer av en oppgaveformulering elever imellom.

Ulike varianter av muntlige ferdigheter er tydelige hvis vi sammenligner den muntligheten vi finner i en gruppe som er i startfasen av å planlegge et arbeid frem mot en muntlig gruppepresentasjon, og den muntligheten som spiller seg ut i selve presentasjonen. I den første situasjonen, når elevene for eksempel diskuterer frem en problemstilling, en disposisjon for presentasjonen og fordeling av arbeid, brukes det muntlige språket for å kommunisere, tenke sammen og ta beslutninger i en prosess. I den andre situasjonen inngår det muntlige språket i en planlagt tekst, hvor deler av teksten er forhåndsformulert, kanskje nedfelt i skrift, innøvd og fremført. Vi kan forstå disse situasjonene som representative for to helt ulike typer språk, men vi kan også lete etter sammenhenger mellom dem som kan peke mot fruktbare utnyttelser og utvekslinger mellom ulike typer muntlighet i norskfaget – mellom det spontane og det planlagte, mellom det åpne og lukkede, mellom utprøving og perfektjonering og mellom det risikofylte og de stadig mer presist formulerte.

I et godt gruppearbeid, hvor gruppen løser oppgaven - eller den faglige problemstillingen de arbeider med - finner mye av den faglige tenkningen sted i arbeidet forut for selve presentasjonen. Når elevene utveksler tanker, prøver ut ideer og erfaringer knyttet til problemstillingen og skaper mulige svar på denne, er de dypt involvert i faglige praksiser. I denne prosessen forholder de seg aktivt til ulike tekster, f.eks. til oppgaveformuleringen, en novelle, en film, fagartikler, et avsnitt fra læreboka eller Google, egne og hverandres notater – og til hverandres ytringer i meningsskapingprosessen. I mange slike arbeidssituasjoner forholder de seg også til forestående vurderinger. Elevens hverdagspråk og erfaringer fra ulike domener kommer i slike arbeidssituasjoner i berøring med fagspesifikt språk og fagspesifikke erfaringer. Elevene får anledning til å fylle det fagspesifikke språket med egne erfaringer, og de fagspesifikke begrepene gir orden og struktur til erfaringen. Slik utvides forståelsen både av de konkrete erfaringene og av de abstrakte begrepene – med Lev Vygotskij kan vi si at hverdagsbegrepene og de vitenskapelige begrepene *baner vei for hverandre* (Vygotskij, 2001, s. 171).

I slike samtaler som vi ser for oss her, hvor det muntlige språket i stor grad er spontant, men hele tiden i dialog med det fagspesifikke, byr det seg dermed gyldne anledninger for dybdelæring. I tråd med Vygotskijs læringsteori, ser vi at det er gode grunner til å åpne for gruppesamtaler der elevene selv har en viss kontroll over diskursen – dog innenfor rammene av et faglig rom – samt å verdsette samtalen som foregår i klasserommet. Samtalene kan dermed ha stor verdi både i seg selv og som grunnlag for forberedte muntlige og skriftlige sjangere.

Referanser:

Utdanningsdirektoratet. (2020). *Læreplan i norsk (NOR1-06)*. Hentet fra <https://www.udir.no/kl20/NOR1-06>.

Vygotskij, L. S. (2001). *Tenkning og tale* (A. Kozulin, ed.; T.-J. Bielenberg & M. T. Roster, trans.). Oslo: Gyldendal akademisk.